

נבטים

הנבטים חיו בימי בית שני ואחריו בנגב. מוצאם בחצי האי ערב, משם הם התפשטו אל הרי אדום ומשם אל הנגב. התקופה הכללית; החל מהמאה ה-4 לפנה"ס עד למאה ה-2 לספירה. ייחודם וכוחם של הנבטים היה בכך שידעו כיצד לשרוד ולאתר מים במדבר, ונהגו לחצות אותו בשיירות של עשרות גמלים. עיר הבירה שלהם הייתה פטרה, שנמצאת בהרי אדום במדינת ירדן, כ-100 ק"מ צפונית לעקבה. הביקוש הגדול לבשמים ומוצרי מותרות אחרים גרם לדעת היסטוריונים רומאיים לאובדן הכנסות ניכר לאימפריה הרומאית והעשיר את הממלכות בערב.

הדת הנבטית

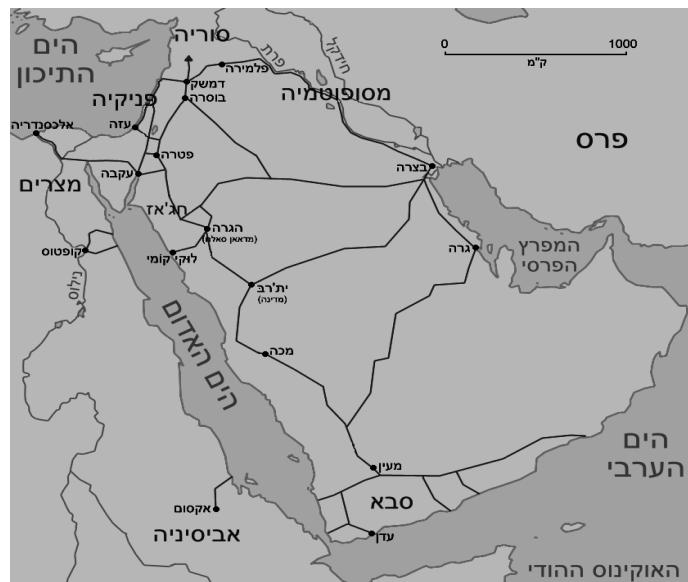
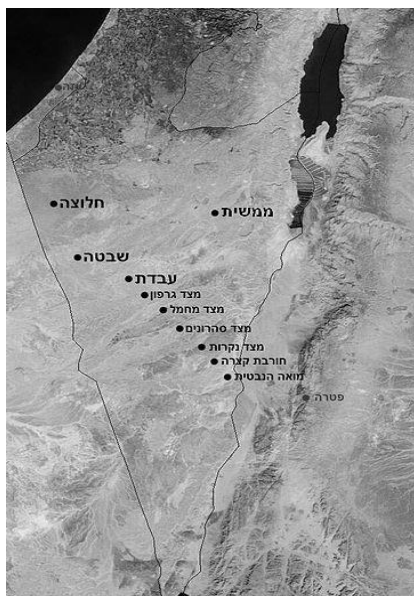
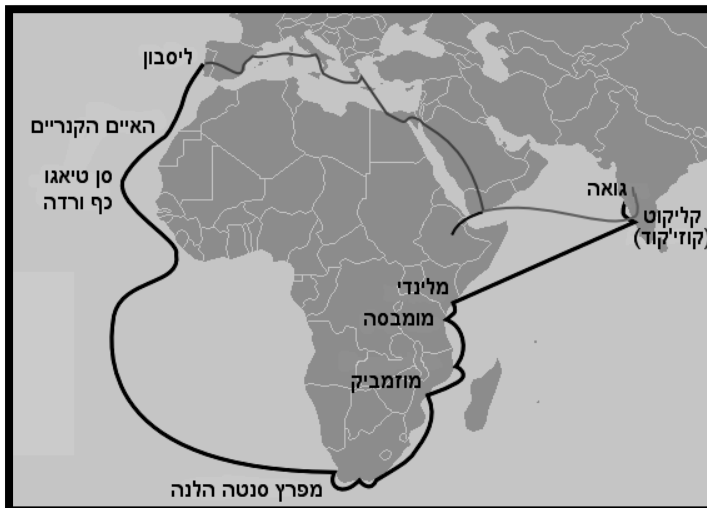
לפי הדת הנבטית, אסור לעשות שלושה דברים;

- א. לא לזרוע זרע.
- ב. לא לשתות יין.
- ג. לא לבנות בית.

חוקים אלו למעשה גזרו חיי נוודות על הנבטים. יתרונה של הנוודות הוא בכך שהם אינם תלויים בקרקע ובחקלאות אלא חופשיים לנוע למקומות אחרים שהמחייה שם יותר קלה. בשנת 106 הרומים סיפחו את שטחי הנבטים אל ממלכתם, והנבטים קיבלו עליהם את האמונה הרומית וכן בהמשך את האמונה הנוצרית. הנבטים המשיכו לחיות במדבר אך בערים מפוארות כגון עבדת, ממשית, שבטא ועוד.

דרך הבשמים

הנבטים התפרנסו בתור נוודים שהובילו סחורות חשובות מהמזרח הרחוק אל אירופה. הם קיצרו את המרחק הימי שהיה דרך היבשה בין חצי האי ערב דרך הנגב אל חופי הים התיכון במל עזה. הנבטים הצליחו לשרוד במדבר למרות התנאים הקשים עקב היכרותם הרבה והטובה עם האקלים. הם שמרו זאת בסוד בכדי לשמור על מעמדם.

ההיסטוריון הרומי דיודורוס כותב כך על הנבטים :

"הם חיים באוויר החופשי ומולדתם היא ארץ שאין בה נהרות ואין בה מעיינות רבים, שמהם יוכל צבא עוין לשאוב מים לצרכיו. מנהג הוא בידם שלא יזרעו זרע ולא יטעו כל עץ פרי, לא ישתו יין ולא יבנו בית. ואם יעשה אדם מכל אלה, אחת דינו למות. הם דבקים במנהגים אלה מתוך אמונה כי אלה החפצים לעשות כך נוטים להפקיד את ביטוחנם בידי אנשים חזקים ולהיכנע למצוותם. יש מהם המגדלים גמלים. אחרים מגדלים כבשים, שאותם הם רועים במדבר..."

רבים מהם רגילים להוליך אל חוף הים התיכון לבונה ומור ותבלינים יקרים ביותר שאותם הם מקבלים בערב המבורכת. הם תאבי חירות מאין כמותם, וכאשר מתקרב אליהם כוח אויב חזק, הם מבקשים מפלט במדבר המשמש להם כמבצר. כי המדבר חסר מים ואין אחרים מסוגלים לעבור בו אלא הם לבדם. וזאת מפני שהכינו במדבר מאגרי מים מטויחים בטיח ואלה מקנים להם ביטחון... הם מסמנים את מקורות הבורות בסימנים הידועים רק להם ואינם ידועים ואחרים..."

בארץ הנבטים מצוי סלע מבוצר ביותר, זאת מפני שהוליכה אליו דרך אחת בלבד. ובהשתמש בו הם עולים אל הסלע בקבוצות קטנות ושם הם מפקידים את כושם בכיטחה. שם מצוי גם אגם גדול ממנו הם מפיקים ביטומן בשפע רב וממנו יש להם הכנסות גדולות..."

תחנות הדרכים

לאורך הדרך המקשרת בין חצי האי ערב לנמל עזה הוקמו תחנות דרכים – ח'אן – הכוללות בור מים גדול ומטויח, ומבנה ששימש כח'אן (פונדק). הח'אן סיפק שירות מנוחה לשיירות הגמלים. התחנות הוקמו במרחק של יום-יומיים הליכה (30-40 ק"מ). בנגב יש כמה תחנות דרכים קטנות כגון מואה, נקרות, סהרונים, וכן אתרים גדולים יותר כגון ממשית, עבדת, חלוצה ועוד.

התמודדות הנבטים עם תנאי המדבר

- כריית בורות מים מטויחים בכדי למנוע חלחול של המים אל תוך האדמה. במשך כל סוף שנה הבור תוקן ונוקה והיה מוכל לקלוט את השטפונות של החורף הקרב.
- דרכים סלולות ומסמנות באבני מיל שלארכן נבנו מצודות וח'אנים להצטיידות ומנוחה. הדרכים עברו באיזורי מעיינות או באיזורים הניצנים לחציבת בורות מים.
- ניצול מי נגר (מי גשמים) באופן מקסימלי אל חלקות שדה שהשתרעו למרגלות ההרים. השטחים החקלאיים נמצאים באגני ניקוז של ההרים שמסביבם וכך הנבטים הצליחו להגדיל את כמות המים שקיבלו הגידולים.
- בניית תעלות בנויות מנחלים שטפוניים אל בורות מים ושטחים חקלאיים.
- תיעול המים בשטחים העירוניים כך שהמים מהגגות ומהרחובות יופנו לבורות הביתיים או הציבוריים.
- חציבת מערות בצמידות לבתים לשם אחסון מזון בקרירות. כמו כן, מערות אלו שימשו חלל עבודה נוח בקיץ ובחורף, כיוון שהטמפרטורה בו יותר יציבה ונעימה.